

РЕЦЕНЗИЯ

**От проф. д-р Даниела Кирилова Дженева – АМГИИ-Пловдив
за дисертационния труд на доц. Катя Гинева Кайрякова
„Изразните средства в действителните форми на съвременната българска
хореография на фолклорна основа“
за придобиване на образователна и научна степен
„доктор“
Професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“
при ВСУ „Черноризец Храбър“, Архитектурен факултет
катедра: „Изкуства“**

Катя Кайрякова е утвърден хореограф-режисьор с дългогодишна творческа практика и богат опит в преподавателската дейност. Родена е в гр. Шумен, където получава основно и средно образование. Първата и среща с народните танци е в най-ранна детска възраст, в редиците на танцовия състав към Пионерския дом /сега ОДК-Шумен/. През 1978 г. завършва гимназия и е приета в Института за музикални и хореографски кадри гр. София. Дипломира се успешно и се завръща в родния си град, за да започне работа като хореограф в АНПТ „Шумен“ и едновременно с това като преподавател в Детска школа по изкуствата гр. Шумен. През 1990 год. към ДНА в града сформира нов ансамбъл наречен „Симеонис“. За по-малко от година създава премиерен спектакъл, с който завоюва първа награда от прегледа на Военните клубове в България през месец март 1991 г.

През 1993 год., Катя Кайрякова завършва „Хореографска режисура“ в АМГИИ-гр. Пловдив с квалификация „хореограф-режисьор-педагог“. В същата

година тя поставя втори премиерен спектакъл, с който отново печели първа награда на национално ниво. Още с тези ранни, но пълноценни творчески изяви си проличава нейният афинитет към действените форми на танца. В началото на 2004 год., Катя Кайрякова е поканена за Главен художествен ръководител на АНПТ „Шумен“ където още по-динамично развива своята творческа инвенция чрез новаторски композиционни решения и интерпретации на фолклорна основа. Хореографската и практика винаги се развивала двустранно, като творец и като преподавател – до 2004 год. е учител по български народни танци, в средното училище по изкуства „Сава Доброплодни“ в гр. Шумен. От март 2007 г. вече 10 години тя е преподавател във ВСУ „Черноризец Храбър“ – гр. Варна, където води часове по: „Хореографска композиция“, „Хореографска режисура“, „Обработка на български народни танци“, „Танцопис“, „История и образци на българската народна хореография“.

Очевидно е, че изборът на тема за настоящия дисертационен труд е следствие от натрупаните познания и творчески търсения на докторантката през годините. Научното становище, което доказва с това изследване е, че: *„Обогатяването на танцовата изразност при изграждане на художествен образ, с вплитане на полистилистични и еkleктични линии в изразните средства на съвременната българска хореография на фолклорна основа може да изведе на по-високо ниво сугестивната сила на драматургическите образи и да повиши естетическата стойност на цялото произведение.“*

Формата и съдържанието на дисертационния труд са предопределени от спецификата на художествено-творческата докторантура с изискване за реализация на ярки концертни прояви /3 на брой/, включващи премиерни авторски произведения в действени танцови форми и постигнати със съвременни изразни средства. Вторият компонент включва научно-теоретично изследване,

озаглавено „Изразните средства в действителните форми на съвременната българска хореография на фолклорна основа“.

Съдържанието на труда е структурирано в увод, две глави и заключение, общо 87 страници. Библиографията наброява 92 заглавия, използвани са цитати от интервюта с утвърдени преподаватели от областта на българската фолклорна хореография /5 на брой/, както и от проведените разговори с авторите на анализирания произведения. Приложена е справка с приносите и списък с научните публикации по темата. Приложени са програмите и DVD записи на концертите, включващи новосъздадените произведения. Представен е Автореферат, който отговаря изцяло на съдържанието на дисертационния труд и адекватно и аналитично отразява основните положения, изводи и приноси.

Видимо е, че при тази кандидатура е на лице симбиоза от много добра теоретична подготовка, научен подход при изследването и академичен стил на изложението. Използваната научна литература е прецизно отразена „под черта“ като цитатите много умело са вплетени в авторовите съждения.

В увода авторката обосновава защо хореографското изкуство на фолклорна основа е важен фактор за изследване и проучване. Конкретизира обекта и предмета на изследването. Посочва използваните методи по групи и видове. Формулира основната цел с нейните взаимно преплитани се два основни аспекта и дефинира пет задачи, решаването на които унисонно да доведат до доказване на авторовата теза.

Глава първа – „Предпоставки за възникване и развитие на съвременната танцова изразност“ започва с преглед на началото, поставено от първите български хореографи, подхождали професионално към хореографията като наука, изкуство и публицистика. След това докторантката дефинира три периода в развитието на хореографията в България според творческата инвенция на

авторите и постигнатите резултати през годините в различни социокултурни периоди. В първия начален етап посочва като основна задача запазването на стила и характера на фолклорните танци с минимална постановъчна намеса по отношение на композицията и обработката на лексиката. Втори етап се характеризира с по-смели решения по отношение на тематиката, формата на сценичните танци и използваните изразни средства. Последният - трети етап определя като логично развитие на хореографията към оригиналност и зряло композиционно майсторство. Тук вече авторите пристъпват към съвременни реализации с *„проникване в дълбочина на художественото мислене с много по-богата образност и философски обобщения“*. Навярно дедуктивно, но точно от този последен етап са подбрани за изследвания и анализ пет съвременни произведения на фолклорна основа с достатъчно различни стилистични особености и художествени образи.

В следващите два сегмента от Първа глава е направен семиотичен анализ на фолклорните танци като носител на основните изразни средства в българската народна хореография. Разгледана е тяхната спецификата при изграждането на художествения образ в танците от различни епохи и култури. Тук прави впечатление задълбочения обзор на научните изследвания и критичния анализ на цитираните съждения, довели до изводи с приносно значение за дисертационния труд.

Глава втора е озаглавена *„Творчески подходи и хореографски решения в съвременните спектакли на фолклорна основа“*. Тук докторантката използва широка база мнения и коментари на експерти в областта на фолклорното танцово изкуство, с които е провела интервюта по отношение на изразните средства в действителните форми на танца и взаимопроникването на различните жанрове. Поставени са акценти върху ролята на твореца – хореограф,

изпълнителите, публиката и други художествени критерии, свързани с темата. Обобщеният извод, който се налага е, че основната отговорност е на автора, който винаги трябва да подхожда с прецизност и професионализъм. За да подчертае тезата, че съвременната танцова изразност е отражения на непреходните фолклорни ценности, докторантката прави емпирично изследване на спектаклите: „Дей гиди вино червено“, „Хубава Яна“, „Два Свята“, „Орисия“ и „Магията на танца“. Анализира в детайли различните компоненти и аспекти в тях и достига до утвърждаващи изводи по отношение на качествено новата естетика и съдържание в съвременната хореография на фолклорна основа.

След тези ползотворни за Българската народна хореография научни изследвания, Катя Кайрякова ни запознава с новосъздадените от нея танци и основанията да избере точно тези теми и форми:

1. „Дивдядовска Голяма Лазара“ е тематичен танц, част от концерт-спектакъл „Глътка от живата вода“. Самото заглавие на спектакъла подсказва, че става дума за здравата връзка на българина с традициите и вярванията, залегнали в празнично-обичайната система от народния календар. Творческият замисъл на докторантката е свързан с моминските вълнения по Лазаровден в село Дивдядово. Фолклор, който тя познава много добре, но отново проучва задълбочено по отношение на музика, песни, танци и обредни действия, съобразно идейния замисъл и постановъчните задачи. С тази танцова реализация е постигната съвременна интерпретация на обичая под формата на действен танц. Освен характерните танцови движения тя е заложила и на някои символични действия, които съвместно с авторските музика и костюм са довели до един прекрасен образец за тематичен лазарски танц от Шуменския регион.

2. „Дайчовото“ – сюжетен танц, част от концерт-спектакъл „Душата в ритъм бие“. Идеята за това произведение възниква от поемата на Иван Бурин „Дайчово хоро“. Темата е свързана с хайдутството като изконен етап от нашата история. Колкото и да звучи правдоподобно литературният образ, изисква се голяма смелост за реализацията на сценично-танцово произведение върху случка, която всеки чувства със сърцето си по различен начин. Резултатът е един – емоционален, действен танц с ясни образи и изградена драматургия. Обработката на фолклорния материал е деликатна, ненатрапчива и заедно с авторската музика изключително образно ни разкрива фабулата. С тази реализация Кайрякова на практика доказва основната тема на дисертационния труд за силата на изразните средства в действените танцови форми.
3. „Сказание за конника“ – сюжетно-тематичен танц, част от концерт-спектакъла „Това сме ние“. Формата е на едноактно музикално-танцово произведение, създадено върху историческия разказ на Ангел Каралийчев „Легенда за Мадарския конник“. Темата отново е историческа и е свързана с любовта към Род и Родина. Основната идея е да се представи величието на Хана. Музиката е написана драматично, с много нюанси от образи и настроения и убедително води драматургията на танца. Динамиката на действието е подчинена на фабулата и желанието на авторката да отправи определени исторически внушения. Композиционното решение е развито в пет части и изключително умело обединява музика, танц и костюм.

Премиерните танцови произведения, представени като част от дисертационния труд се отличават с висока художественост и са принос за Българската фолклорна хореография. Кайрякова като че ли с лекота постига

синкретизъм в режисираните от нея спектакли. Тя е съвременен творец, който оценява всеки един компонент, необходим за осъществяването на действените танцови форми: съдържание, форма, драматургическа линия, музика, танцови движения, жест и пантомима. За още по-удачните реализации на определени композиционни решения тя смело залага на осветление, сценография, прожекции, характерни сценични костюми според образите, реквизит и други нестандартни прийоми. С всяко ново произведение тя утвърждава индивидуалния си творчески почерк съобразно актуалните изисквания на българското сценично изкуство на фолклорна основа.

Кайрякова с основание кандидатства за защита на художествено-творческа докторантура, защото е доказан хореограф и дългогодишен ръководител, създал облика на АНТП „Шумен“. Освен всичко казано до тук още веднъж ще подчертая, че тя има задълбочени познания в теоретичните аспекти на Българската народна хореография, като доказателство за това е безусловно научният подход при настоящото изследване, а също така и факта, че е доцент във ВСУ „Черноризец Храбър“ и преподава пет основополагащи дисциплини.

Изразявам своята висока оценка за постигнатите художествено-творчески и научни резултати, както и изведените приноси на дисертационния труд.

Предлагам на уважаемото научно жури да присъди на доц. Катя Гинева Кайрякова Образователната и научна степен „доктор“ в Професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“.

01.09. 2017 г.

Рецензент:

/проф. д-р Даниела Дженева/